

Mission Teacher
Мисия учител

ЗА ЧЕТЕНЕТО В УРОКА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК – ДИАГНОСТИЧЕН ИНСТРУМЕНТАРИУМ (II КЛАС)

Ренета Минчева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Защи́тава се тезата, че четенето заема важно място и в урока по български език – начална училищна възраст. В този контекст се представя практически изпробван диагностичен инструментариум за измерване на компетентността за четене на входа и на изхода във II клас.

Keywords: Bulgarian lesson; reading; diagnostic tools; second class

„Схващането, разпространено в училищната практика, че след началното ограмотяване (I клас) се чете само/предимно в урока по литература, е неприемливо за постигане на образователен резултат, адекватен на предизвикателствата на съвременния свят и на потребностите на детето за настоящия и за утрешния ден“ (Mandeva, 2017: 44).

Чете се и в урока по български език. Усъвършенстват се уменията за декодиране (техника на четене) и целенасочено се акцентира върху разбиране (съзнателност при четене) на различни нива – буквално, интерпретативно, критично и творческо разбиране (по П. Бърнс)¹⁾.

В контекста на защитаваната теза ще се представи практически изпробван диагностичен инструментариум за измерване на компетентността за четене на входа и на изхода във II клас²⁾.

Образователен минимум:

– формираност на интегрален тип компетентности за автономно, правилно и съзнателно четене на достъпни за възрастта на второкласниците разнообразни текстове по: а) сфери на комуникация (художествен и научнопопулярен текст); б) по семиотична основа (езиков и синкретичен текст със словесен компонент³⁾).

Диагностичният инструментариум включва:

- критерии, показатели и индикатори;
- дидактически тест.

Критериите съответстват на съдържателните елементи в образователния минимум. Съотнесени са към категорията „формираност на компетентност“.

Характеристиките им се свързват с равнището на формираност на компетентност⁴). Въведени са съответни показатели. Към всеки показател са включени индикатори, които заедно носят смисъл.

Критерий 1. Формираност на компетентност за четене на художествен текст (приказка).

Показател 1. Техника на четене (правилност на четене).

Индикатор 1. Ученикът чете по цели думи.

Индикатор 2. Ученикът чете без промяна/разместване на звукове/букви в думите.

Индикатор 3. Ученикът чете без промяна/разместване на срички в думите.

Индикатор 4. Ученикът поставя правилно ударението в думите при четене.

Показател 2. Разбиране на прочетеното (съзнателност при четене).

Индикатор 1. Ученикът разбира прочетеното – буквално ниво.

Индикатор 2. Ученикът разбира прочетеното – интерпретативно ниво.

Индикатор 3. Ученикът разбира прочетеното – критично ниво.

Индикатор 4. Ученикът разбира прочетеното – творческо ниво.

Критерий 2. Формираност на компетентност за четене на научнопопулярен текст (текст от детска енциклопедия).

Показател 1. Техника на четене (правилност на четене).

Индикатор 1. Ученикът чете по цели думи.

Индикатор 2. Ученикът чете без промяна/разместване на звукове/букви в думите.

Индикатор 3. Ученикът чете без промяна/разместване на срички в думите.

Индикатор 4. Ученикът поставя правилно ударението в думите при четене.

Показател 2. Разбиране на прочетеното (съзнателност при четене).

Индикатор 1. Ученикът разбира прочетеното – буквално ниво.

Индикатор 2. Ученикът разбира прочетеното – интерпретативно ниво.

Индикатор 3. Ученикът разбира прочетеното – критично ниво.

Индикатор 4. Ученикът разбира прочетеното – творческо ниво.

Критерий 3. Формираност на компетентност за четене на синкретичен текст със словесен компонент (комикс).

Показател 1. Техника на четене (правилност на четене).

Индикатор 1. Ученикът чете по цели думи.

Индикатор 2. Ученикът чете без промяна/разместване на звукове/букви в думите.

Индикатор 3. Ученикът чете без промяна/разместване на срички в думите.

Индикатор 4. Ученикът поставя правилно ударението в думите при четене.

Показател 2. Разбиране на прочетеното (съзнателност при четене).

Индикатор 1. Ученикът разбира прочетеното – буквално ниво.

Индикатор 2. Ученикът разбира прочетеното – интерпретативно ниво.

Индикатор 3. Ученикът разбира прочетеното – критично ниво.

Индикатор 4. Ученикът разбира прочетеното – творческо ниво.

Дидактическият тест е диагностичен, за постижения, критериален. За целите и задачите, изпълнявани от теста, се приема таксономията на когнитивните цели по шестте равнища на Б. Блум.

Дидактическият тест е изграден от три субтеста. Тестовите задачи са двадесет и седем. Те са открити, със свободен разширен отговор.

Субтест I

Общо описание

Предназначен е да измерва формираност на компетентност за четене на художествен текст (приказка) – критерий 1.

Съдържа девет тестови задачи. Чрез тях се измерват постиженията на децата по показатели 1 и 2 (критерий 1).

Задача 1

Съответства на показател 1 (критерий 1).

Инструкция:

– Прочети текста.

Описание на стимула

Тестовата задача е с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора

Четене на глас

Оценка на отговора

Отговорът се оценява чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор, предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

Задачи 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9

Съобразени са с показател 2 (критерий 1).

Задачи 2 и 3 установяват формираност на компетентност на ниво „буквално разбиране“, задачи 4 и 5 – на ниво „интерпретативно разбиране“, задачи 6 и 7 – на ниво „критично разбиране“, задачи 8 и 9 – на ниво „творческо разбиране“.

Инструкция:

– Отговори на въпросите.

Описание на стимула

Тестовите задачи са с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора

Свободен устен отговор

Оценка на отговорите

Отговорите се оценяват чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори най-малко по 3 индикатора от посочените 4. В останалите случаи се записва 0.

Субтест II

Общо описание

Предназначен е да измерва формираност на компетентност за четене на научнопопулярен текст (текст от детска енциклопедия) – критерий 2.

Съдържа девет тестови задачи. Чрез тях се измерват постиженията на децата по показатели 1 и 2 (критерий 2).

Задачи 2 и 3 установяват формираност на компетентност на ниво „буквално разбиране“, задачи 4 и 5 – на ниво „интерпретативно разбиране“, задачи 6 и 7 – на ниво „критично разбиране“, задачи 8 и 9 – на ниво „творческо разбиране“.

Задача 1

Съотносима е към показател 1 (критерий 2).

Инструкция:

– Прочети текста.

Описание на стимула

Тестовата задача е с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора

Четене на глас

Оценка на отговора

Отговорът се оценява чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

Задачи 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9

Съотносими са с показател 2 (критерий 2).

Инструкция:

– Отговори на въпросите.

Описание на стимула

Тестовите задачи са с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора

Свободен устен отговор

Оценка на отговорите

Отговорите се оценяват чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

Субтест III

Общо описание

Предназначен е да измерва формираност на компетентност за четене на синкретичен текст със словесен компонент (комикс) – критерий 3.

Съдържа девет тестови задачи. Чрез тях се измерват постиженията на децата по показатели 1 и 2 (критерий 3).

Задача 1

Адекватна е на показател 1 (критерий 3).

Инструкция:

– Прочети текста.

Описание на стимула

Тестовата задача е с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора

Четене на глас

Оценка на отговора

Отговорът се оценява чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

Задачи 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9

Съобразени са с показател 2 (критерий 3).

Задачи 2 и 3 установяват формираност на компетентност на ниво „буквално разбиране“, задачи 4 и 5 – на ниво „интерпретативно разбиране“, задачи 6 и 7 – на ниво „критично разбиране“, задачи 8 и 9 – на ниво „творческо разбиране“.

Инструкция:

– Отговори на въпросите.

Описание на стимула

Тестовите задачи са с разширен свободен отговор, с посочената по-горе инструкция.

Описание на отговора

Свободен устен отговор

Оценка на отговорите

Отговорите се оценяват чрез биполярна числова скала – 1/0. Отбелязва се 1, ако няма дистрактори или има само един дистрактор предвид посочените 4 индикатора. В останалите случаи се записва 0.

Провеждане на диагностичното изследване

Върху всеки от субтестовете се работи обособено.

Провежда се индивидуално с всеки ученик.

Определеното време за решаване на субтест I е 10 минути, на субтест II е 15 минути, на субтест III – 20 минути.

Прилага се методът на експертните оценки. Резултатите от съгласуваните мнения на двама проверяващи се записват в индивидуална карта на всеки ученик. При разлика в оценките по определена тестова задача се ползва становището на трети експерт (арбитър).

Следва систематизиране на данните в общ протокол, количествена и качествена обработка. Резултатите се представят чрез таблици и графики. Дос- тига се до обосновани изводи.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. П. Бърнс разграничава четири вида разбиране при четене – буквално, интерпретативно, критично и творческо. Буквалното разбиране се свързва с възприемане на експлицитните идеи в четивото. Интерпретативното разбиране изисква „четене между редовете“ – откриване и тълкуване на информация, която не е директно изразена в текста. Критичното разбиране предполага оценка на прочетеното – сравняване на идеите в материала с познати стандарти и достигане до изводи за правилността, адекватността, навременността на прочетеното в определен социокултурен контекст. Творческото разбиране се обвързва с пораждането на прозрения, нови идеи, оригинални конструкти.
2. Инструментариумът е апробиран в условия на експеримент, проведен през 2016/17 учебна година с второкласници от ОУ „Св. П. Евтимий“ – В. Търново.
3. По семиотична основа се диференцират три групи текстове: езикови, не-езикови и хетерогенни. За градежа на езиковия текст се ползват знаците на естествения човешки език – морфеми, думи, изречения (писмо, телефонни разговори, публикации в пресата и мн. др., при които комуникативно значими са единствено езиковите съставки). Неезиковите построения с характер на текст се изграждат чрез единици от неезикови знакови системи – цветови, музикални, светлинни и т.н. Хетерогенните текстове се създават чрез комбиниране на знаци, принадлежащи към различни системи. В едни случаи се ползват знаци само от неезикови знакови системи (балет и др.). Този вид текстове са с неезиков характер. В други случаи комбинацията е между езикови знаци и знаци от една или повече неезикови системи. Полученият текст е с езиково-неезиков характер (комикс и др. под.).
4. Компетентността изисква доказана способност за използване на знания, умения и личностни/социални и/или методологични дадености в работ-

ни, учебни и пр. ситуации. Конструкт за реализация на компетентността е компетенцията.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Mandeva, M. (2017). „Malkoto golyamo chetene“ – i v uroka po balgarski ezik (nachalen uchilishten etap). *Balgarski ezik i literatura*, 1. [Мандева, М. (2017). „Малкото голямо четене“ – и в урока по български език (начален училищен етап). *Български език и литература*, 1].

THE PLACE OF READING IN BULGARIAN LESSONS – DIAGNOSTIC TOOLS (2 GRADE)

Abstract. The author supports the thesis that reading has an important place in Bulgarian lessons at primary school level. In support of that are presented practically tested diagnostic tools for measuring reading skills at the beginning and at the end of second class grade.

✉ **Ms. Reneta Mincheva, PhD Student**

Faculty of Education
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: renkamin@abv.bg